

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO.3 (3171) ●

● ЧАЦВЕР, 28 СТУДЗЕНЯ, 2010

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Такая цікавая прастора
Навукоўцы сумесна вивучаюць асаблівасці нацыянальных культур
Стар. 2

Знічкі Айчыны
Стар. 3

Як праводзілі Каляды
Народны абрад, які дагэтуль распаўсюджаны ў Бярэзінскім раёне, можа быць уключаны ў Спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны Беларусі
Стар. 4

ПЛАНЕТА ЛЮДЗЕЙ

Сябры з-за акіяна

Адвакат з Аргенціны ўлюбіўся ў Беларусь моцна і назаўсёды

“Як я захапіўся Беларуссю” — хутка выйдзе такая кніга. Напісаў яе добры, шчыры чалавек, які жыве ў Аргенціне. Ён не мае беларускіх каранёў, але аднойчы пабываўшы ў Беларусі, палюбіў яе назаўсёды. Захапіўся нашай культурай, наталіў прагу да прыгожага з беларускіх фальклорных і песенных крыніц. Таму і лічыць сябе “сапраўдным беларусам”, а Беларусь называе сваёй другой радзімай.

Хто ж ён такі? Эдуарда Пеннісі — адвакат па спецыяльнасці, а ў вольны ад працы час — актыўны ўдзельнік клуба “Дніпро”. І кіраўнік ансамбля “Купалінка”, які сам і стварыў пры клубе. Варта сказаць, што клуб заснаваны ў 1944 годзе як “Асацыяцыя жыхароў з Украіны і Беларусі”. Потым, з 1952-га, гэта быў “Культурна-спартыўны клуб імя Аляксея Талстога”, з 1969-га — “Культурна-спартыўны клуб “Дніпро”. У суполцы цяпер каля 300 удзельнікаў, больш паловы з іх — беларусы.

Эдуарда ўвайшоў у клуб у 1975-м, 15-гадовым падлеткам. Прывёў яго “да беларусаў” сябра, і з тае пары Беларусь — у яго сэрцы. Гены, скажаце? Можа, і так, але продкі Эдуарда, наколькі яму вядома, па мацярынскай

Эдуарда Пеннісі адчувае сябе на Беларусі ўтульна

лініі — швейцарскага ды іспанскага паходжання, па бацькоўскай — італьянскага. Іх сем’і пераехалі ў Аргенціну ў 1880–1904 гадах. Эдуарда нарадзіўся ў гэтай краіне, там стаў настаўнікам музыкі і адвакатам, а цяпер выкладае права ў двух універсітэтах.

Ён расказваў мне, што любіў

да Беларусі выпявала паступова. Вельмі паўплывалі на Эдуарда апаведы бабуль і дзядуль з клуба, якія раскавалі пра сваю радзіму. А першая этнаследніцкая праца стала магчымай толькі ў 1988 годзе: па запрашэнні беларускага таварыства “Радзіма” аргенцінец наведаў Савецкі Саюз, пабываў у

Мінску. У Аргенціну тады даходзілі звесткі хіба з Расіі, а пра жыццё ў Беларусі мала ведалі. І вось ён адкрыў для сябе новую культуру, адрозную ад іншых. І зусім самастойную. Потым вырашыў аддаць сябе яе вивучэнню: цэлы месяц спасцігаў беларускія спевы, танцы... → **Стар. 2**

ВЕСТКІ

На хвалях папулярнасці

З пачатку года радыёстанцыя “Беларусь” вядзе вяртанне ў Германію

На справе ўсё выглядае такім чынам, што мясцовая радыёстанцыя ў горадзе Айскірхен пры дапамозе кароткахвалевай станцыі ў Каале (зямля Паўночны Рэйн-Вестфалія) штодня з 8 да 10 гадзін па сярэднеўрапейскім часе перадае нямецкамоўныя праграмы радыёстанцыі “Беларусь”. Вяшчанне вядзецца на хвалях папулярнага германскага канала “Радыё 700”.

Раней праграмы радыёстанцыі “Беларусь” на нямецкай мове былі даступныя для праслухоўвання на сайце “Радыё 700”. Каардынатар праектаў Вяшчальнага цэнтра Айскірхена Бернд Фрынкен адзначыў: “Мы рады вітаць радыёстанцыю “Беларусь”, якая далучылася да нас са сваімі нямецкамоўнымі праектамі. Яна дапоўніць мясцовае Гамбургскае радыё і нашы ўласныя перадачы. Цяпер праграмы на нямецкай мове з Мінска можна прымаць у шматлікіх краінах Еўропы. У той час як шматлікія замежныя службы на кароткіх хвалях у асноўным гуртуюцца ў вечаровым эфіры, у радыёстанцыі “Беларусь” з’яўляецца магчымаць адкрыць вялікую аўдыторыю ў ранішніх гадзіны”.

Сустрэкалі як родных

Па Эстоніі з поспехам гастралюваў дзяржаўны ансамбль “Песняры”

Іван Ждановіч

Калісьці песні-шлягеры з рэпертуару знакамітага калектыву, створанага ў Мінску ў 1969 годзе Уладзімірам Мулявіным, гучалі, як раней казалі, ад Буга да Курыл, па ўсім Савецкім Саюзе: “Белавежская пушча”, “Волагда”, “Касіў Ясь канюшыну”... Таленавітыя спевакі і музыканты, убраўшыся ў творчую сілу, гастралювалі і ў замежжы, па ўсім свеце. Сталі прыгожай візітнай карткай Беларусі. Помніцца, летась у Казахстане я, расказваючы на славутым курорце “Бурабай” пра беларускія брэндзі, згадаў і “Песняроў”. А казахі з усмешкамі: “Што вы, гэты ж наш ансамбль!.. Яны ў нашым краі не раз выступалі... Мы і цяпер у застоллях тыя песні спя-

ваем...” Праз творчасць “Песняроў” многія далучаюцца да беларускай мовы, культуры, гісторыі. А нам, калі ў якім кутку Зямлі не надта разумеюць, адкуль мы родам, варта называцца землякамі “Песняроў”.

І цяпер у бліжнім замежжы знакавы ансамбль вылучаюць з шэрагу іншых выканаўцаў, яго ведаюць, памятаюць, любяць. Што ў чарговы раз пацвердзілі гастролі Беларускага дзяржаўнага ансамбля “Песняры” па Эстоніі. Як паведамілі нам з Генеральнага консульства Беларусі ў Таліне, пад час гастрольнага тура канцэрты “з вялікім поспехам і поўным аншлагам” прайшлі ў гарадах Йыхві, Тарту і Таліне. На заключным мерапрыемстве ў Талінскай канцэртнай

зале “Эстонія” былі прадстаўнікі дзяржаўных органаў Эстоніі, дыпламатычнага корпусу і беларускай дыяспары. Са словамі ўдзячнасці да “Песняроў” і арганізатараў тура звярнуўся консул генконсульства С.Венцаль, ён таксама ўзнагародзіў калек-

тыў граматай заграўнастанова. Увогуле, эстонская публіка вельмі цёпла вітала легендарны беларускі калектыў, а само мерапрыемства атрымала шырокае асвятленне і станоўчы рэзананс у мясцовых СМІ.

Такія мерапрыемствы, вядо-

У “Песняроў” — новыя песні

ма ж, працуюць на аўтарытэт Беларусі. Зрэшты, як і замежныя гастролі Вялікага тэатра оперы і балета, драматычных тэатраў, ансамбляў “Харошкі”, “Сябры”, вядомых спевакоў і музыкантаў. Летась на ўрачыстасці з нагоды Дня работнікаў культуры міністр культуры Павел Латушка слухна зазначыў, што культура — гэта дзейны інструмент для фарміравання станоўчага іміджу Беларусі за мяжой. І майстры беларускага мастацтва гатовы больш актыўна прадстаўляць нашы духоўныя набыткі за межамі краіны. Скажам, сёлета плануецца правесці Год культуры Беларусі ў Расіі, Дні культуры ў Кітаі, Венгрыі, Славеніі. Разгортваецца работа новага Цэнтра беларускай культуры ў Кіеве.

Сябры з-за акіяна

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

У Буэнас-Айрэсе, расказвае Эдуарда, цяпер больш вядомае рускае фальклорнае мастацтва: рускія народныя калектывы існуюць у Аргенціне шмат гадоў. Але пасля першага наведвання Беларусі, як ён кажа, “у мяне расплюшчыліся вочы. Адкрылася багачце і неабсяжнасць беларускага фальклорнага мастацтва”. Маючы першы вопыт, ён і заснаваў творчую суполку. Уявіце сабе: стажыроўка была ў маі 1988-га, а ўжо у чэрвені ў клубе з’явіўся ансамбль “Купалінка”. У яго складзе амаль 20 чалавек, у рэпертуары — беларускія, рускія, украінскія песні.

У 1998 годзе па запрашэнні “Радзімы” Эдуарда зноў прыязджае ў Мінск. Бачылі б вы, з якой апантанасцю спасцігаў ён у тых 23 дні адметнасці беларускіх спеваў, тэатральнага мастацтва, унікаў у таямніцы гісторыі, геаграфіі, звычаяў і традыцый! З таго часу ён прысвячае сябе “выключна беларускай музыцы і спевам”. У клубе пачалі ставіць фальклорныя спектаклі — да 45 хвілін. Расказвае, што імпрэзы “былі вельмі папулярныя, пра іх часта ўзгадваюць дагэтуль”. Плённым быў і яго мінскі “візіт-2000”, месяц стажыроўкі ў Беларускай універсітэце культуры. Пасля гэтага ўкраінска-рускі фальклор складае толькі пятую частку рэпертуару “Купалінкі”, астатняе — беларускія песні. І можна смела сцвярджаць: гэта адметны беларускі фальклорны ансамбль. Ужо выдадзены і “першы гукавы альбом” “Купалінкі”: на касеце 12 беларускіх песень. Гэта самыя любімыя творы Эдуарда, якія кранаюць яго да глыбіні душы: “Купалінка”, “Зорка Венера”, “Рэчанька”, “Лявоніха”, “Калі каліна не цвіла”...

Што цікава: і сям’я падтрымлівае яго ва ўсім! Дзеці, якіх чацвёрка, ведаюць некаторыя словы на беларускай мове. Адзін сын грае на дудцы, другі — на бубне, дачкі

танцуюць і спяваюць. Дарэчы, у Аргенціне, калі дзяўчынцы спаўняецца 15 гадоў, робіцца вялікае свята. Дык малодшая дачка, расказвае Эдуарда, ёй цяпер 11 гадоў, хоча, каб тата замест арганізацыі такога свята звязіў яе ў Беларусь: паслухаць тут свае любімыя песні “Купалінка”, “Ой, рэчанька”,

вачыма глядзіць наш сябар на ўсё, што сустракае пад час вандровак па Мінску, як захапляецца ўбачаным. Прызнаецца: ступаючы па гэтай зямлі, ён адчувае сябе як ва ўласным доме, сярод родных людзей. Эдуарда добра разумее беларускую мову і размаўляе на ёй. На гэты раз ён прайшоў стажыроўку

пісаў: у клубе прайшлі сустрэча і канцэрт “Купалінкі”, сабралася больш за 200 чалавек. Спачатку расказаў пра паездку ў Беларусь, а потым... усе апладзіравалі стоячы, са слязамі на вачах. На сустрэчы быў і першы сакратар Пасольства Беларусі ў Аргенціне Сяргей Лукашэвіч. Агледзеўшы прыве-

Не толькі ў Буэнас-Айрэсе — па ўсёй Аргенціне ансамбль “Купалінка” прэзентуе беларускую культуру

“Цячэ вада ў ярок”. І, вядома ж, паглядзець загадкавы край, пра які захоплена расказвае бацька.

Шэсць гадоў у Аргенціне ідзе радыёпраграма “Славянская зямля” — таксама плён намаганняў Эдуарда, яго гонар. Гадзіну на тыдзень па радыё гучаць славянскія песні, навіны, вершы. Прычым сюжэты на рускай, украінскай мовах вядуць прадстаўнікі гэтых этнасаў, а пра Беларусь расказвае Эдуарда. На фоне песні “Беларусь” ад народнага калектыву “Вербіца”, якім кіруе Алесь Свірскі.

...Падставаю для гэтых нататкаў стала новая сустрэча Эдуарда з Беларуссю, са старымі знаёмымі і сябрамі. Я не перастаю здзіўляцца таму, як шырока раскрытымі

ва Універсітэце культуры і мастацтваў — на кафедры беларускай народнай песеннай творчасці, якой кіруе Станіслаў Дробыш. Знаёміўся Эдуарда з народнымі калектывамі “Церніца”, “Вербіца”, “Валачобнікі”, творчасцю Народнага хору імя Г.Цітовіча. Было шмат сустрэч, экскурсій па горадзе, па музеях, наведаў у тым ліку і Музей народнай архітэктуры і побыту ў Строчыцах. Пятнаццаць дзён праяццелі хутка, былі занятыя ад ранку да вечара: Эдуарда імкнуўся як мага больш пабачыць, зазіць, пачуць і адчуць — каб потым падзяліцца ўсім гэтым з суродзічамі, сябрамі Беларусі ў далёкай Аргенціне.

...З Аргенціны ён адразу ж на-

зены з Беларусі матэрыял, Эдуарда ўжо выступіў з прапановай арганізаваць Цэнтр беларускай культуры ў клубе “Дніпро”. Пасольства падтрымала ініцыятыву. А дырэктар клуба Сяргій Гіл (беларус па паходжанні) выдзеліў пад новую суполку вялікі пакой і сам першым запісаўся членам Цэнтра. Там плануецца адкрыць бібліятэку, відэатэку, стварыць курсы беларускай мовы, вывучаць беларускія песні, традыцыі і звычкі. Пакой плануецца аформіць як Беларускае хатку. А яшчэ Эдуарда вельмі хоча стварыць пры Цэнтры беларускі хор.

Галіна Навіцкая,
каардынатар праектаў
таварыства “Радзіма”

Да фіналу зусім блізка

Студэнты Мінскага інстытута працоўных і сацыяльных адносін выйшлі ў паўфінал конкурсу па міжнародным праве

Каманда МПСА прыме ўдзел у міжнародным раундзе, які пройдзе ў Гаазе (Нідэрланды) сёлета ў красавіку. Ад кожнай краіны ў спаборніцтве ўдзельнічаюць толькі ВНУ — пераможцы нацыянальных конкурсаў.

Спаборніцтва ў Гаазе дасць беларускім студэнтам магчымасць атрымаць вопыт у міжнародным праве, прадэманстраваўшы пры гэтым не толькі свае асабістыя якасці, але і ўменне працаваць у камандзе.

Конкурс імя Тэлдэрс — найбуйнейшы еўрапейскі конкурс па міжнародным публічным праве, заснаваны ў 1977 годзе. Ён праходзіць пад эгідай Міжнароднага суда ААН і ўрада Нідэрландаў. Штогод у ім прымаюць удзел каманды з больш чым 20 краін Еўропы.

Пляцоўка для музычнага свята

Конкурс дзіцячага “Еўрабачанне-2010” пройдзе ў новым комплексе “Мінск-Арэна”

“Мінск-Арэна” ідэальна падыходзіць для правядзення як дзіцячага, так і дарослага “Еўрабачання”, якое, магчыма, пройдзе тут у будучыні. Такую думку выказаў выканаўчы прадзюсер Еўрапейскага вяршальнага саюза, кіраўнік конкурсу песні “Еўрабачанне” Свантэ Стакеліус. Ён адзначыў, што ў час азнамялення з комплексам “Мінск-Арэна” не ўбачыў недахопаў, і гэты стадыён — адзін з лепшых, якія даводзілася наведаць.

Майстар абласнога маштабу

У Зэльвенскім раёне школьнік настаўнік Сяргей Худзьяеў адрадыў дзёдаўскі спосаб вырабу глінянага посуду

Майстэрству чорнадымленай керамікі майстар вучыўся сам: асвоіў ганчарны крут, пабудоваў спецыяльную печ, пасля абпалу ў якой посуд набывае чорны колер.

Сяргей Худзьяеў выкладае ў школе працоўнае навучанне, а таксама вядзе ганчарны гурток. Ён адзіны ў вобласці майстар па чорнадымленай кераміцы, узнагароджаны дыпламам рэспубліканскай выставы за аднаўленне старажытнага рамства.

Такая цікавая прастора

Навукоўцы сумесна вывучаюць асаблівасці нацыянальных культур

Вольга Бяляўская

Спецыялісты Інстытута філасофіі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і Інстытута культуры, філасофіі і мастацтва Літвы

навуковым супрацоўніцтвам, якое бакі заключылі ў канцы мінулага года. Вучоныя Беларусі і Літвы плануецца даследаваць характар развіцця нацыянальных культур у сучасных умовах. Асаблівая ўвага будзе нададзена вывучэнню інтэлектуальных культур і духоўнасці. Акрамя гэтага, спецыялісты прааналізуюць асаблівасці і ўзаемасувязь гісторыі філасофіі Беларусі і Літвы.

У будучыні два інстытуты плануецца пашырыць сферу навуковага ўзаемадзейнення. Адным з перспектывных напрамкаў іх партнёрства можа стаць праект па вывучэнні філасофскіх праблем еўрапейскай інтэграцыі ў кантэксце сучасных працэсаў глабалізацыі.

Спецыялісты Інстытута філасофіі НАН Беларусі пастаянна пашыраюць супрацоўніцтва з

калегамі з іншых краін. У прыватнасці, яны паспяхова ўзаемадзейнічаюць з навукоўцамі з Расіі, Казахстана, Малдовы, Балгарыі, Германіі, Польшчы. А нядаўна было падпісана новае пагадненне аб супрацоўніцтве — з Інстытутам еўрапейскай інтэграцыі і палітычных даследаванняў Акадэміі навук Малдовы. Пагадненне прадугледжвае асэнсаванне грамадска-палітычнага і сацыяльна-культурнага развіцця дзвюх краін у кантэксце праблем еўрапейскай інтэграцыі і сістэмы міжнародных адносін, сумесныя навуковыя даследаванні палітычных, сацыяльных і дэмаграфічных працэсаў у Беларусі і Малдове, а таксама распрацоўку рэкамендацый для вырашэння праблем у галіне інтэграцыі Беларусі і Малдовы ў еўрапейскую эканамічную і культурную прастору.

Быхаў — з тых гарадоў, да гісторыі якіх, да памяці пра ваколiцы якіх цікава не аднойчы звяртацца і звяртацца праз гады і стагоддзі. Прычынай таму і яркія, прыкметныя ў кантэксце развіцця культуры, навукі асобы, ураджэнцы гэтай адметнай старонкі. Багацце яе — найперш у людзях, якія сваёй прысутнасцю асвяцілі Быхаўскую зямлю. Хаця і падзей, што ўпісаны ў гістарычныя хронікі і энцыклапедыі, тут адбывалася вельмі шмат...

Знічкі Айчыны

Алесь Карлюкевіч

Вось нядаўна мне напісаў даўні сябра і калега па некаторых журналісцкіх сцэжках-дарожках, чалавек нераўнадушны да гісторыі, рускі пісьменнік, журналіст, які прайшоў праз многія “гарачыя месцы”, Мікалай Старадымаў. Яго маленства, школьныя гады звязаны з Пухавіччынай, Рудзеншчынай. Шмат год жыў і працуе ў Маскве. Аўтар дваццаці кніг. А цяпер на рабочым стале пісьменніка — раман пра Смутныя часы, Ілжэдзімтрыя II, Марыну Мнішак... Мікалай шмат чаго цікавага ведае пра гэты няпросты перыяд агульнай для Беларусі і Расіі гісторыі. У нашым ліставанні ўзгадалі мы і Яна Пятра Сапегу (адно з меркаванняў: яго нараджэнне ў 1569 годзе адбылося ў Быхаве). У войску Ілжэдзімтрыя II наш зямляк лічыўся гетманам. Біяграфія брата Льва Сапегі шматтабличная. У 1600 годзе ён быў выбраны ў сейм ад Гродна. Уздзельнічаў у польскашведскай вайне 1600–1611 гадоў. У бітве пры Кірхгольме (1605 год) камандаваў правым флангам польскага войска. У жніўні 1608 года, узначаліўшы атрад у 7 тысяч салдат і атрымаўшы адабрэнне Льва Сапегі, прыбыў у тушынскі лагер Ілжэдзімтрыя II... Мікалай Старадымаў пагадзіўся са мною, што быхаўчанін Ян Пётр Сапега — асоба для рамана пра пачатак семнацатага стагоддзя найцікавейшая...

Вандруючы па ваколiцах старажытнага паселішча, не абмініце тамтэйшыя дастаткова цікавыя і сімпатычныя вёскі Быхаўшчыны. Край заўжды быў радзімай вайскоўцаў самых розных рангаў. Некаторых і цяпер памятаюць. Прычым не толькі краязнаўцы, не толькі збіральнікі музейных экспанатаў і рэліквій, а і простыя людзі. Памятаюць у вёсцы Паллянінавічы Рыгора Ягоравіча Андрэйчыкава (1891–1980), поўнага Георгіеўскага кавалера. А ў 1925 годзе ў вёсцы Кругліца нарадзіўся поўны кавалер ордэна Славы Мікалай Рыгоравіч Бяляеў.

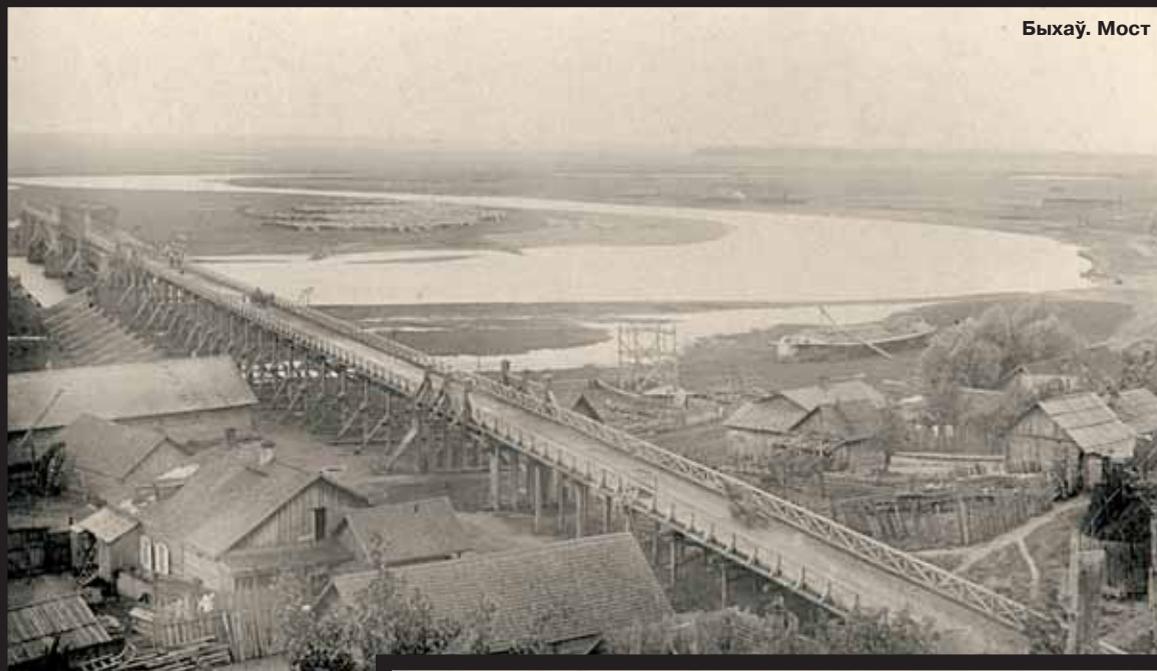
Расказваючы пра слаўных быхаўчан, можна судакранацца з гісторыяй вайскавай справы, літа-

ратуры, выяўленчага мастацтва, геаграфіі і рэлігіі. Што можна заўважыць адразу, Быхаў, Быхаўшчына былі і застаюцца старонкай, якая чуйная і даяльная да вернікаў розных канфесій. Прыкладаў на тое ў гісторыі краю хапае. Але звернемся да гісторыі навукі і ўзгадаем земляка мо не самага знакамітага: біяграфіі яго ў “Беларускай Энцыклапедыі” адве-

дзена ўсяго семнаццаць радкоў. Гаворка — пра Ерафея Васільевіча Касценіча (1854–1906). І пазначана месцам яго нараджэння: вёска Мужычок сучаснага Хоцімскага раёна. А між тым... Ерафей быў яшчэ зусім немаўля, як бацькі, звычайныя сяляне, пераехалі на Быхаўшчыну, у вёску Царкоўны Асавец (цяпер Красны Асавец). Так што быхаўскія ваколiцы знаёмыя былі яму з самага дзяцінства. І тое, што родная зямелька заўжды была месцам асаблівага прыцягнення Ерафея Васільевіча, паказвае наступная яго біяграфія. Закончыўшы гімназію ў Магілёве, Касценіч паступае ў Пецябургскі ўніверсітэт. Паспяхова яго заканчвае, а следам ідзе вучыцца ў Ваенна-медыцынскую акадэмію. У 1887-м нашага земляка, спецыяліста ў галіне афтальмологіі, уганароўваюць званнем доктара медыцыны. Абараніўшы дысертцыю па гісталагіі і эмбрыялогіі вока, Ерафей Васільевіч не толькі чытае лекцыі ў Пецябург-

Быхаў. Вуліца Пушкінская

Быхаў. Мост

Быхаў. Гімназісты

Быхаў. Сельскагаспадарчая выстава

Быхаў. Замак Сапегі

скім універсітэце, але і шмат часу аддае практычнай медыцыне, становіцца адным з буйнейшых спецыялістаў у галіне вочных захворванняў. І ўсё ж не купаецца ў праменнях славы, а едзе за мяжу: імкнецца набыць новы вопыт, спасцігнуць невядомыя дагэтуль медыцынскія тэхналогіі. Навукова-практычныя падарожжы наш зямляк ладзіць у Англію, Германію, Аўстрыю і Францыю. Бясцэнны вопыт дапамагае і ў стварэнні шэрагу навуковых прац па афтальмологіі. У 1893 годзе Ерафей Касценіч загадвае вочным аддзяленнем Варшаўскага шпіталю. З 1900 наш зямляк — у Санкт-Пецябургскай клініцы.

Адначасова ўзначальвае кафедру Імператарскага клінічнага інстытута. Быў Ерафей Васільевіч яшчэ і дырэктарам і галоўным урачом Пецябургскай вочнай лякарні ведамства імператрыцы Марыі Фёдаравны.

Напрыканцы дзевятнацатага — на пачатку двацатага стагоддзя многія даследаванні Ерафея Касценіча перакладаюцца на нямецкую, французскую, англійскую мовы. Менавіта наш зямляк, пра гэта ўспамінае ў сваіх мемуарах жонка славутага хіміка, выратаваў ад слепаты Дзімтрыя Мендзялеева, якому ўжо прагназавалі поўную страту зроку. Пахаваны Ерафей Касценіч у роднай быхаўс-

кай вёсцы (памёр ад раку, жыць бы яшчэ ды жыць — бяда здарылася на 52-м годзе жыцця). Такое рашэнне зусім невыпадковае для сям’і, ды і для саміх землякоў. Пачынаючы з 1884 года, на працягу 12 гадоў кожнае лета на два-тры месяцы Касценіч прыязджаў на радзіму для аказання бясплатнай медыцынскай дапамогі. За гэты час паспяваў прыняць да дзвюх тысяч хворых. Рабіў літаральна сотні аперацый. Уздзельнічаў у рабоце так званых лятучых вочных атрадаў па ўсёй Магілёўшчыне. Аказваў метадычную дапамогу сельскім дактарам для навучання іх метадыкам лячэння вочных хвароб. У тыя гады магіляўчане ўзнагародзілі земляка Ганаровым знакам.

З вышыні сённяшняга часу лёс Касценіча, яго ўражлівы прыклад самаахвярнасці — амаль забытая старонка гісторыі. Дык, можа быць, праз стагоддзе ўсё ж наспеў час назваць імем Касценіча вуліцу, вывесіць мемарыяльную дошку, прыкладам, на бальніцы ў Быхаве, усталяваць памятны знак у яго вёсцы?.. Не павінна Айчына забываць сваіх сыноў і дачок!..

© В поісках утраченного

Паштоўкі з калекцыі Уладзіміра Ліхадзедава

Для ўдзельнікаў старажытнага абрада з Бярэзінскага раёна Мінскай вобласці праводзіны Калядаў — вясёлае свята

ПРА ШТО СЛОВА
ГАВОРЫЦЬАksamіт —
“з шасці
нітак”

Ужываючы ў паўсядзённым маўленні сінонімы, мы рэдка задумваемся пра тое, што гэтыя словы, хоць і блізкія па значэнні, аднак маюць адрозненні. Вось, напрыклад, **вопратка** і **адзенне**. Ці задумваліся вы калі-небудзь, чым адрозніваюцца гэтыя паняцці? Некаторыя, відаць, здзіўляцца: “А ці ж гэта не адно і тое ж?” Адкажу, што не, і расслучачу адрозненні. Слоўнікі беларускай мовы сцвярджаюць, што **адзенне** — гэта, папершае, вырабы з тканіны, футра, тое, што надзяваюць на сябе. А яшчэ адзенне — спецыяльны тэрмін, які абазначае пакрыццё прарэзай часткі дарогі, вуліцы, абліцоўку будынкаў.

Вопратка ж больш вузкая паняцце. Гэтым словам называюць верхняе адзенне. А ў пераносным сэнсе **вопратка** — покрыва чаго-небудзь. У К.Крапівы, напрыклад, сустракаем такі вобраз: *белая зімовая вопратка зямлі*.

Паколькі гаворка пра адзенне, варта прыгадаць некаторыя адметныя назвы. Такое, здавалася б, каларытнае беларускае слова **шкарпэткі**, аказваецца, прыйшло ў нашу мову праз польскую з італьянскай, у якіх першапачаткова абазначала *маленькія чаравікі*.

Такая прыгожая назва тканіны **аксаміт**, з якой атрымліваецца шыкоўнае адзенне, таксама была запазычана беларускай мовай. Слова **аксаміт** паходзіць ад адпаведнага грэчаскага. Яго першапачатковае значэнне — “з шасці нітак”.

Падрыхтавала
Вераніка Бандаровіч

Як праводзілі Каляды

Народны абрад, які дагэтуль распаўсюджаны ў Бярэзінскім раёне, можа быць уключаны ў Спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны Беларусі

Іван Іванавіч

Што тут скажаш: багата! Так і гавораць фалькларысты розных краін, знаёмячыся з беларускай народнай культурай. Бо мы, у цэнтры Еўропы, атрымалі ў спадчыну ад продкаў нямала абрадаў, ужо страчаных, забытых іншымі народамі. Асабліва ж шмат забаву прыносяць Каляды: зімою, калі “поле не кліча”, нашы продкі-сяляне любілі павесяліцца. Як, напрыклад, робяць гэта і сёння ў Бярэзінскім раёне, на

Міншчыне. Там не толькі з душой святкуюць Каляды, таямнічую пару сонцапавароту на вясну, але і праводзяць іх з гумарам. Сёлета цэнтрам праводзінаў Калядаў, завяршэння святаў стала вёска Навіны. Праводзіць Каляды, ці “Цягнуць Каляду на дуба”, з’ехаліся туды творчыя калектывы ўсяго раёна, а глядзець на абрад пажадалі і фалькларысты, этнографы.

І вось ад сельскага Дома культуры гуллівая працэсія рушыла да высокага дуба, ушаноўваючы

Каляду — яе сімвалізуе ўпрыгожаны стужкамі сноп. Гучаць абрадавыя песні: пара Калядзе прэч выбірацца. А куды ж яе падзець? Падвесілі сноп-Каляду на дубе: гэта, кажучь старажылы, “ад маланкі-грома абярэг ды каб буслы сяліліся”. Тыя ж, хто вывучае глыбінны сэнс абрадаў, бачаць у дзеі не проста развітанне з Каляднымі святамі, але і сакральны зварот-просьбу да язычніцкага бога Перуна. Менавіта яму, кажучь, належыць і дуб, які называюць яшчэ “Перунова дрэва”.

А жыхары Навін пасля таго, як прыстроілі Каляду на дубе, справілі вясёлае застолле з песнямі ды танцамі, каталіся на санках, гулялі ў снежкі. А яшчэ ўсім трэба было, для ўмацавання здароўя, у снезе пакачацца. Што ўсе з задавальненнем і рабілі.

Варта дадаць, што вясёлы старажытны абрад “Цягнуць Каляду на дуба” адноўлены на Бярэзіншчыне ў 90-я гады мінулага стагоддзя. І на добрай, відаць, культурнай глебе: цяпер абрад праводзіцца штогод.

Шпацыр па гісторыі дарог

Яшчэ да нашай эры на Палессі ўмелі рабіць гаці

Ніна Шпакоўская

Дзвесце гадоў таму расійскі імператар Аляксандр I выдаў маніфест аб утварэнні «Упраўлення воднымі і сухапутнымі сувязямі». З таго часу бярэ пачатак беларуская дзяржаўная дарожная служба. Але ў «Музеі гісторыі дарожнай гаспадаркі «Белдарбуда» захоўваюцца экспанаты, што распавядаюць пра часы, значна больш аддаленыя ад таго часу. І гэта не дзіўна, бо яшчэ ў VIII-IV стагоддзях да нашай эры жыхары Палесся ўмелі будаваць драўляныя насцілы, мосцікі і гаці.

— Экспазіцыя пачынаецца са страдаўніх часоў, — расказвае Саўл Іофэ, загадчык «Музея гісторыі дарожнай гаспадаркі». — У нас захоўваюцца копіі картаў Полацкага і Тураўскага

княстваў, копія карты шляху з варагаў у грэкі, з Балтыйскага ў Чорнае мора, а таксама іншыя дакументы. Паступова мы перамяшчаемся ў Вялікае княства Літоўскае, Рэч Паспалітую, Расійскую імперыю, Саветскі Саюз, сучасную Беларусь.

Гэты музей распавядае не толькі пра ўласна дарогі, але і пра жыццё людзей, якія па тых дарогах хадзілі і ездзілі. Напрыклад, знойдзеныя на беларускіх шляхах старажытнарымскія дынары 145-138 г. да н.э. сведчаць пра гандлёвыя зносіны паміж Рымскай імперыяй і людзьмі, што некалі жылі на тэрыторыі нашай краіны. Званочак і ліхтар ямшчыка нагадваюць пра час, калі беларускія землі былі ў складзе Расійскай імперыі. Тады па нашых дарогах праносілася шмат

паштовых экіпажаў, заўсёды быў поўны гасцей Дом станцыйнага наглядчыка. Вытанчаная цыгарэтніца XIX стагоддзя пераносіць у час “тургенеўскіх дзяўчат” і няўрымслівых герояў таго часу. Па словах Саўла Іофэ, было б добра сабраць такія рэчы ў асобную экспазіцыю, прысвечаную штодзённаму жыццю чалавека, які будзе дарогі, жыве пры іх ці знаходзіцца ў дарозе:

— У фондах музея каля васьмі тысяч экспанатаў. Некаторыя з іх раней выкарыстоўвалі жыхары Беларусі ў гаспадарцы. Напрыклад, у адной са старых сядзібаў Валожыншчыны дарожнікі знайшлі драўляныя жорны XVI стагоддзя. Яны захаваліся ў вельмі добрым стане, з іх дапамогай можна і сёння памалоць зярняты на муку. У XVIII стагоддзі жорны ўжо ра-

білі каменнымі, таму гэты экспанат, можна сказаць, унікальны, у іншых музеях краіны такога няма.

Унікальная ў сваім родзе і экспазіцыя пад адкрытым небам, ва ўнутраным дварыку. Тут можна не толькі памацаць экспанаты рукамі, да чаго звычайна прагнуць усе наведвальнікі музеяў, але і прайсціся па іх, адчуваючы подых стагоддзяў. Брукаванка, трылінка, клінкер... — усё гэта ўзоры дарожных пакрыццяў. Прыцягвае ўвагу тарцовая драўляная маставая. Яна выкладзена з акуратных пянькоў аднолькавай вышыні. Такія сцэжкі пачалі будаваць у нас у XVI стагоддзі.

Дарогі адкрытай экспазіцыі вядуць да мосціка, на ўзор тых, што будаваліся на Беларусі з XVI стагоддзя. Побач — верставыя слу-

Гісторыя дарог — у музейных экспанатах

пы XVIII стагоддзя. Адзін з іх, сапраўдны, быў перавезены з Кацярынінскага тракта старога ўчастка дарогі з Талочына на Оршу. З другога боку дарог стаіць узноўлены Радзівілаў камень. Арыгінал XII ст. быў узарваны ў 1938 годзе падчас будаўніцтва шашы Мінск-Масква. Стаіць пры дарозе і каплічка: там раней кожны падарожны мог памаліцца за шчаслівае вяртанне дадому.

Саўл Рыгор’евіч хоча

пракласці ў адкрытай экспазіцыі яшчэ адну дарогу — драўляную. Ёсць таксама жаданне пабудаваць печ-каменку па ўзору той, што была адкапана археолагам Георгіем Штыхавым. Заклучным штрыхом у агульнай кампазіцыі павінна стаць драўляная фігура дарожніка ў натуральную велічыню. Яна будзе стаяць пры ўваходзе ў экспазіцыю і вітаць наведвальнікаў, што прыходзяць, каб павандраваць па дарогах гісторыі.